

Dr. sc. Nenad Hlača *

EUROPEIZACIJA HRVATSKOGA PRIVATNOG PRAVA – USPOREDBA S GRAĐANSKIM KODIFIKACIJAMA POSTSOCIJALISTIČKIH ZEMALJA

U radu se, polazeći od povijesne i usporedne metode, analiziraju procesi koji su u 19. stoljeću prethodili donošenju građanskih zakona. Radom se nastoji potkrijepiti teza o kontinuitetu pravnog razvitka s osloncem na zajedničku jezgru rimskog prava koja je prethodila fazi nacionalnih građanskih kodifikacija. Prateći faze razvoja pravnih sustava socijalističkih zemalja, upozorava se na prešutni kontinuitet ideje građanskih kodifikacija. Postsocijalističke zemlje vraćaju se tradiciji građanskih zakona. Pozornost plijeni situacija u Republici Hrvatskoj u kojoj, začudo, nema naznaka da bi se, poput većine postsocijalističkih zemalja, krenulo u postupak donošenja građanskog zakona.

Ključne riječi: građanske kodifikacije; postsocijalističke zemlje; Republika Hrvatska.

Hrvatski je sabor proglasio pravnu jednakost 1848. godine. Nažalost, to nije bila revolucija „europskog“ karaktera jer slijedi razdoblje od 1850. do 1854., razdoblje apsolutizma i centralizma u kojem je došlo do osuvremenjivanja državnog aparata i uvođenja austrijskoga Općega građanskog zakonika (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie*), ali psihološki kao oktroiranog zakonika, a ne kao izvora narodne suverenosti. „To je značilo poništavanje hrvatskog individualiteta (autonomije) i prevlast izvanjskih (bečkih) interesa, odnosno onemogućavanje modernizacije hrvatskih institucija od unutarnjih činilaca i u cilju unapređenja unutarnjih hrvatskih interesa.“¹

Kao narodni zastupnik, Eugen Kvaternik podnosi 1861. godine Hrvatskom saboru Prijedlog zakonskog članka o državnom odnosu hrvatske države prema Austriji i Ugarskoj. Slijedeći tada suvremene europske teorije i politička gibanja, polazi od zakona kao osnove ustroja suverene nacionalne države zalažući se za vladavinu prava i zakona. Kad danas ponovno pokušavamo oživotvoriti vladavinu prava i zakona, žalimo što je više od jednog stoljeća proteklo u pokušajima ostvarenja te bazične pretpostavke suverene pravne države. „Kvaternik je predlagao formiranje i organi-

* Dr. sc. Nenad Hlača, redoviti profesor u trajnom zvanju i predstojnik Katedre za obiteljsko pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci (Full Professor and Head of Chair of Family Law, Faculty of Law, University of Rijeka) redoviti član Akademije pravnih znanosti Hrvatske: nenad.hlaca@pravri.hr.

¹ Čepulo 2001, 1345.

zaciju zakonodavne države u okviru novog građanskog društva i novog pravnog i parlamentarnog sustava.“²

Pokušaj ustroja suvremene hrvatske autonomije neslavno je završio 1861. godine raspuštanjem Sabora. Slijedilo je razdoblje nesretnih nagodbi koje su dovele do problematičnog statusa autonomije pod okriljem Budimpešte, što je dovelo do manjih pomaka ograničenih liberalnih reformi. Pomak koji je uslijedio Mažuranićevim reformama nije doveo do ostvarenja ideje pravne suverenosti pa je već 1883. uslijedilo imenovanje Hedervarya koji uspostavlja strogu kontrolu hrvatske autonomije podređujući ju interesima stranih centara moći. Plemeniti ideali izgradnje modernih liberalnih postavki nacionalne suverenosti, zamjetni u Mažuranićevo vrijeme, nestaju u srazu moći jačih državotvornih silnica. Takvo stanje dovelo je do negativnih posljedica u razdoblju od 1848. do 1918. koje je trebalo biti formativno razdoblje hrvatske pravne kulture.

Taj povijesni razvoj neminovno je ostavio u tragično nasljeđe osjećaj nametnutih pravnih struktura, pa i građanskog zakonodavstva koje je povijesno u drugim državama bilo osnova novog društvenog konsenzusa građanstva na načelima liberalizma. Čak su i neke susjedne države jugoistočne Europe imale povijesno drugačiji razvoj koji je u pravnu kulturu usadio osjećaj zakonodavne suverenosti i kontinuiteta državotvornosti. Austrijski Opći građanski zakonik iz 1811. bio je izraz kompromisa apsolutizma, buržoazije i feudalaca, a već 1844. pojavljuje se i Srpski građanski zakonik koji je bio skraćena verzija austrijskog.

Nit koja se provlači u svim pokušajima europskih kodifikacija, ali i jedne europske kodifikacije, vazda je rimsko pravo. Još u 17. st. postojala je ideja jedne „europske“ kodifikacije na osnovama rimskog prava. Nema dvojbe da rimsko pravo čini predosnovu ili *ius commune europaeum*. Još je 1631. godine Hugo Grotius dokazivao identitet između rimskog prava i prirodnog prava izvedenog iz razuma koji se tako često nazire i u prvim građanskim kodifikacijama.

Francuski *Code Civil* iz 1804. kao prvi, neprikosnoveni uzor, *haute couture*, koji karakterizira nedostižno savršenstvo jezika i stila, sadrži gipka opća pravila što ih sudska praksa može prilagoditi novim potrebama. *Code Civil* se temelji na idejama prosvjetiteljstva i razumnog prava te predstavlja racionalnu osnovu društvenog života. „Francuski građanski zakonik znao je za tajnu da je dosadna svaka poruka u kojoj se želi kazati sve. Inflacija riječi od koje pate moderni zakoni bila je strana francuskom građanskom zakoniku. Jezik je bio podjednako razumljiv stručnjaku i laiku (...) sastavljen bez glomaznih definicija, s jasnim i vrlo elastičnim formulacijama omogućavao je punu i laku razumljivost. Paul Valéry označio ga je kao veličanstvenu knjigu francuske literature...“³

² Korunić 1997: 91-154.

³ Stojanović 1978, 535-576.

„Građanski zakonik u svakoj državi dolazi po svojoj važnosti odmah poslije ustava. Građanski zakonik temelj je mnogim zakonima, a svim ostalim, za koje se to ne bi moglo reći, daje pravac. Čak se i krivični zakonik ravna prema građanskome jer krivičnim sankcijama mora zaštititi odnose koje je građanski zakonik uredio.“⁴

Razdoblje od 1918. do 1990. pa, eto, gotovo do 2018., gotovo je cijelo jedno tragično stoljeće diskontinuiteta pravne misli i pravne kulture. Građanski je zakon stup koji nosi povijesni razvoj jednog naroda i uporište je nizu pravnih grana. Građanski su zakoni ponos jedne države, oni su pravna, kulturna i literarna vrela od neprocjenjiva značenja. Građanski su zakoni ponos građanstva koje ih poštuje kao izraz demokratskog konsenzusa i identiteta nacije i države.

U povijesnom kontinuitetu jednog naroda što bi trebalo značiti pedesetak godina (1946. - 1990.) neuspjela društvenog eksperimenta? Ništa. Ali ako u obrazovanju mladih pravnikâ nije bilo jasnih i nedvojbenih kategoričkih imperativa, tada se može i očekivati da će nedostajati okosnica pravne kulture suvremenih demokratskih građanskih društava. Zanimljivo je da je jedini povijesni primjer pokušaja donošenja hrvatskog građanskog zakonika uslijedio u razdoblju NDH 1943. godine kad je sačinjena Osnova građanskog zakonika za Nezavisnu Državu Hrvatsku.⁵

Osamostaljivanjem Republike Hrvatske, u postupku izgradnje novoga pravnog sustava nisu, nažalost, prevladale ideje o potrebi radikalne kirurške intervencije, doslovno hitne, „transplantacije“ građanskog zakonika. Znanost je pokušala upozoriti na bitne razlike u pravnim poredcima kontinentalnoeuropskoga pravnog kruga i socijalističkih sustava. Čini se i suviše obzirno pokušavalo se dokazati da RH treba gledati građanskopravnog uređenja slijediti prekinutu tradiciju pripadnosti pravnog poretka kontinentalnoeuropskom pravnom krugu.⁶ No, čini se da je u Hrvatskoj ta ideja tragično dugo bila zapostavljena, a vladavina prava nije građena na svijesti o važnosti nacionalnoga građanskog zakona, već je prevladao negativistički odnos prema zakonu i pravu kao teretu nametnutom izvana, koji treba opstruirati. Ono što se nije uspjelo oživotvoriti 1861. bolno nedostaje i danas, 2016. godine.

Zar je moguće da i danas, 2016., podučavamo mlade djelom profesora Vedriša umjesto da ga dostojanstveno sahranimo u teškom olovnom lijesu. „Između stare i nove Jugoslavije nije bilo unutarnjeg pravnog kontinuiteta, stara je Jugoslavija bila kapitalistička država dok je nova Jugoslavija bila izgrađivana kao socijalistička država s potpuno različitom društveno-gospodarskom strukturom. Međutim, budući da su u novoj Jugoslaviji postojali neki društveni odnosi koji su postojali i u staroj, posebno niz imovinskih odnosa zasnovanih na građanskom vlasništvu, bilo je potrebno pre-

⁴ *Eisner, Pliverić* 1937.

⁵ *Košutić*

⁶ *Gavella i dr.* 1994, 7.

kid pravnog kontinuiteta između stare i nove Jugoslavije potvrditi i zakonskim putem. To je učinjeno Zakonom o nevažnosti pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. i za vrijeme neprijateljske okupacije. Tim su zakonom u cjelini brisani svi okupatorski propisi. Oni su proglašeni nepostojećim...⁷ Nakon Drugog svjetskog rata u teoriji prava nalazimo ova stajališta: „Buržoasko pravo industrijske etape bilo je odraz pojedinačne privredne autonomije, liberalizma, a taj je protivan svakoj društvenoj tendenciji. (...) Izgradnja socijalizma zasniva se na društvenom vlasništvu. Zato socijalističko pravo u određivanju prava vlasništva naročito ističe njegovu društvenu stranu, za razliku od buržoaskog prava koje je određivalo vlasništvo samo po njegovu faktičnom odnosu.“⁸

Međutim, ipak 1970. profesor Vedriš objavljuje rad pod naslovom *Civilni kodeks kao izraz naših društvenih odnosa*. Nema, međutim, u tom, vjerojatno nerecenziranom, i valjda stoga nekategoriziranom uratku, odnosno pamfletu bez bilješki elaboriranja potrebe za novim građanskim zakonikom. Zaključuje se da nema smisla voditi diskusije o postojanju ili nepostojanju civilnog prava u socijalističkom samoupravljačkom društvu upravo zato što nema smisla više voditi diskusije o potrebi egzistencije robne proizvodnje u socijalizmu. Normalno je stoga očekivati da će i civilno pravo, kodificirano u civilnom kodeksu, biti u cjelini ukopčano u spomenutu funkciju. Međutim, da bi se to moglo ostvariti, mora i juristička organizacija robne proizvodnje u asocijativnom socijalizmu biti drukčija od one tzv. klasične, u kojoj raspodjelu društvenog proizvoda ne diktira rad, nego pravo vlasništva.⁹ Novo pravo koje tada nije bilo ni terminološki definirano (a i čemu?), nije ni pravo vlasništva niti je bilo koji vlasničkopravni derivat.¹⁰

Nešto kasnije, 1981. godine, profesor Vedriš dovršava i oživotvoruje ranije postavljenu hipotezu: „Prema tomu postalo je jasno da osnovni zakon ili osnovni zakonik socijalističkog samoupravnog društva ne može biti nikakav građanski zakonik ili civilni kodeks. Civilni kodeks bio je radni naslov za građanski zakonik koji je trebao pravno izraziti u jednom aktu i društvenovlasničku i građanskovlasničku ili privatnovlasničku stvarnost baze socijalističkog društva. Postalo je, dakle, jasno da takav osnovni zakon može biti samo Zakon o udruženom radu.“¹¹ Dakle, čini se da smo i u Hrvatskoj imali građanskopravni kontinuitet preko Zakona o udruženom radu.

Za većinu danas aktivnih pravnika u znanosti, sudstvu i odvjetništvu crvena nit vodi lja oko koje se sve vrtjelo na fakultetu bili su Ustav SFRJ iz 1974. i Zakon o udruženom radu koji su pravnicima, odgojenim na tim temeljima, dali lažni osjećaj normativ-

⁷ Klarić, Vedriš 2014, 19.

⁸ Vuković 1950, 28-29.

⁹ Vedriš 1970, 5.

¹⁰ Vedriš 1970, 12.

¹¹ Vedriš 1981, 6.

ne svemoći. Poučavanje budućih pravnika trebalo bi biti dosljedno konzistentno s jasnom niti vodiljom kontinuiteta od rimskog prava, *ius commune*, hrvatske pravne povijesti do građanskih kodifikacija.

Ius civile tek je kojih 2000 godina opće pravo svih građana. U socijalizmu zbog ideoloških razloga termin postaje neodgovarajuć kao ideološka reminiscencija na građanstvo koja je isključivala radništvo. Tek u socijalizmu biva konačno uništena eksploatacija čovjeka nad čovjekom, uspostavljeno je jedinstvo političkog i privrednog rukovodstva, a osobni interesi postaju suglasni s društvenim.¹²

„Drug Staljin pojašnjava da nepomirljivog kontrasta između jedinke i kolektiva, između interesa pojedinca i interesa kolektiva nema, ne mora biti. Njega ne mora biti jer kolektivizam, socijalizam, ne odriče, već spaja individualne interese s interesima kolektiva. Socijalizam ne može da prenebegava individualne interese. Samo socijalističko društvo može pružiti najpotpunije zadovoljenje tim ličnim interesima. I više od toga, socijalističko društvo predstavlja jednu čvrstu garanciju zaštite interesa pojedinca.“¹³

Možda se zaboravlja da je rimsko pravo duboko ukorijenjeno u pravnu kulturu Rusije. Povijesne veze išle su preko Pravoslavne Crkve recepcijom rimskog, odnosno bizantskog prava. Kasnije i svjetovni ruski vladari, također u procesima kodifikacije, slijede tradiciju rimskoga prava. Carska je Rusija 1905. usvojila Građanski zakonik. On je ponešto skraćen preuzet i u sovjetskoj Rusiji 1922. godine. Godine 1964. usvojen je Građanski zakonik Socijalističke Sovjetske Rusije koji slijedi koncept vlasništva po Ulpianu, a osjeća se utjecaj francuskog i njemačkog građanskog zakonika. Vrhovni sovjet federacije usvaja 1991. zakonske osnove građanske kodifikacije. U postupku donošenja novog građanskog zakonika slijede se uzori BGB-a, ali i novoga nizozemskog Građanskog zakona iz 1992. godine. Prvi dio Građanskog zakona usvojen je 1994. godine, a posljednji je stupio na snagu 2008. godine. „Novi Sovjetski građanski zakon (1995. - 2007.) koji je postepeno ulazio u primjenu, ukazuje na zamjetan utjecaj njemačkog i holandskog građanskog zakona.“¹⁴

Godina 1990. povijesna je godina raspada socijalističkih sustava. Povijesno, kao i danas, svaka kodifikacija građanskog prava znači vraćanje na korijene rimskog prava i na komparativnu metodu jer, ma kakva bila, svaka je kodifikacija građanskog prava važan prilog harmonizaciji i unifikaciji europskog privatnog prava.

Nakon pada socijalizma u Češkoj teorija se zalagala za cjelovit sustav građanske kodifikacije koji bi uključivao i obiteljsko pravo kao dio tradicije kontinentalnih europ-

¹² Agarkov 1948, 1-2.

¹³ Agarkov 1948, 2.

¹⁴ Hamza 2013

skih pravnih sustava.¹⁵ U Mađarskoj je proces kodifikacije započeo 1998. godine. O samom konceptu nove kodifikacije bilo je napisano više od stotinu radova. „Komisija je sačinila finalnu verziju koncepta obima preko 200 štampanih stranica koja je činila osnovu za izradu Prednacrtu novog Građanskog zakonika. Na osnovi stručne kritike taj je prednacrt prerađen, a novi je nacrt kao ekspertna verzija novog Građanskog zakonika za Mađarsku u formi knjige objavljena 2008. godine.“¹⁶ Novi Građanski zakonik usvojen je u Parlamentu 2013. godine, a stupio je na snagu 15. ožujka 2014. Doista nije slučajno, baš 15. ožujka. Tog je dana 1948. izbila revolucija u Mađarskoj i to je u povijesnom sjećanju naroda jedan od najvažnijih blagdana.

U Srbiji su 2007. godine objavljene teze za kodifikaciju građanskog prava u pet knjiga po uzoru na njemački model. U tijeku je javna rasprava o nacrtu dovršenih knjiga. U Makedoniji Vlada 2010. godine osniva komisiju za pripremu nacrtu građanskog zakona. Albanija je od 1981. godine imala socijalistički građanski zakon. Uz potporu međunarodne zajednice početkom devedesetih se pokreće postupak izrade novog građanskog zakona koji dovršen i stupa na snagu 1994. Zamjetno je lošija situacija u Hrvatskoj u kojoj, kako se navodi, prevladava nespretni model kvaziprilagodbe europskom pravu koji se ostvarivao fragmentarno ne vodeći računa o cjelini sustava. Za hrvatski pravni sustav u inozemnoj se teoriji navodi da nisu jasne ni osnove, načela od kojih bi eventualno započela neka nova kodifikacija građanskog prava.¹⁷ U Rumunjskoj pak je 1989. uskrsnula pravna snaga Građanskog i trgovačkog zakona iz 19. stoljeća koji u razdoblju socijalizma nije formalno ni bio ukinut. Odluka o izradi novoga građanskog zakona donesena je 1997. godine pa tako Rumunjska ima novi Građanski zakon od 2011. godine.

U Bugarskoj je prvi građanski zakon po uzoru na talijanski donesen 1879. godine. U razdoblju tranzicije nije donesen nov građanski zakon, već se pravni sustav parcijalno „europeizira“. U Sloveniji nema ozbiljne teorijske rasprave o potrebi kodificiranja materije građanskog prava. Litva ima novi građanski zakon iz 2000. godine koji je nastao na modelu nizozemskog i talijanskog zakona te zakona iz Quebeca, uz utjecaje njemačkog i francuskog građanskog zakona. Latvija je zanimljiv primjer jer je stari Građanski zakon iz 1937. godine ponovno usvojen 1997. godine. Raspad SSSR-a devedesetih godina 20. stoljeća za Latviju, Estoniju i Litvu značio je nastavak razvoja tržišne ekonomije i institucija demokratske države koji su bili brutalno prekinuti.¹⁸

Poljska je i kao socijalistička država 1964. imala socijalistički Građanski zakon. Od 2006. djeluje komisija koja u suradnji s nizozemskim stručnjacima razmatra nacrt i zakonodavnu viziju novog građanskog zakonika.

¹⁵ Haderka 2000, 119-130.

¹⁶ Vékás 2015, 21-30.

¹⁷ Cserne 2011.

¹⁸ Vebers 1997, 209.

Raspadom Austro-Ugarske Monarhije nastaje niz suverenih država koje preuzimaju sustav i odredbe OGZ-a. Tako je u Čehoslovačkoj do 1950. važio revidirani OGZ. Neuspješan postupak prevladavanja pravnog partikularizma, za koji Amerikanci upotrebljavaju englesku riječ *balkanisation*, za Kraljevine Jugoslavije uslijedio je tridesetih godina 20. stoljeća kad je Ministarstvo pravde razaslalo u javnu raspravu Predosnovu građanskog zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju na mišljenje i eventualne primjedbe. U našoj pravnoj znanosti postoji o tome trag u Mišljenju o Predosnovi građanskog zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju autora Eisnera i Pliverića koje je 1937. godine objavilo Pravničko društvo u Zagrebu.

I u razdoblju komunizma u mnogim je socijalističkim zemljama, barem terminološki, preživjela ideja građanskog zakonika koji je sadržajno bio ogoljen jer je novi, revolucionarni pravni sustav trebao slijediti zaključke centralnih komiteta partije. Čehoslovačka je imala socijalističke građanske zakone iz 1950. i 1964. godine. Slijede amandmani 1991. pa nacrt i rasprava 1992. Treći Nacrt građanskog zakonika iz 2000. godine podvrgavan je ozbiljnim komparativnim znanstvenim raspravama. Nacrt slovačkog građanskog zakona nije prošao u Parlamentu 1989. tako da je postupak kodificiranja u tijeku. U Slovačkoj je još na snazi Građanski zakon bivše Čehoslovačke iz 1964. godine.

Naslov jednog članka možda najbolje oslikava ono što se događa u postsocijalističkim zemljama: u duhu suvremenih trendova novo je zakonodavstvo korak natrag prema tradiciji. Zaključuje se da novi Građanski zakon Češke iz 2014. godine znači povratak sustavu vrijednosti europske judeokršćanske kulture.¹⁹

Povratak za većinu srednjoeuropskih država znači vraćanje zajedničkoj pravnoj tradiciji ABGB-a iz 1811. godine i logičnom sustavu temeljnog zakona za razliku od rascjepkanosti u kojoj ljevica ne zna što joj radi desnica. Nacrt estonskog građanskog zakonika iz 1940. nije stupio na snagu zbog izbijanja Drugoga svjetskog rata. Taj rat doista je tragično prekinuo kontinuitet europske povijesti i potjerao narode i države u potragu za izgubljenim vremenom. U Estoniji je na snazi od 2002. godine Opći dio građanskog zakona dok su vlasništvo, obveze, obiteljski odnosi i nasljeđivanje uređeni posebnim zakonima.

U raspravama o novom europskom privatnom pravu također se naslućuje potreba usporedbe s povijesnim razdobljima u kojima je u Europi već postojalo jedno nadnacionalno i anacionalno *ius commune* u kojem nije bilo mogućnosti ni potrebe da svaka lokalna zajednica uređuje sve društvene odnose.²⁰

¹⁹ Králíčková 2014, 71-95.

²⁰ Benacchio 2013, 173.

Nevjerojatno da se u sociološkoj misli kao izvorni doprinos Hrvata i danas navodi teorija tzv. egalitarnog sindroma Josipa Županova. S druge strane, činjenice potvrđuju da je smišljeno razarano građanstvo bijeg od kriza i reformi, propasti banaka, inflacije i pravnih dvojbi je li novac imovina, kakvu-takvu materijalnu sigurnost tražilo baš u klasičnim građanskopravnim institutima poput vlasništva na nekretninama. Pedeset godina totalitarizma, jednakopravnosti radnika i seljaka kao ni sve one akcije poput *Imaš kuću, vrati stan* ili pak djelovanje komisija za ispitivanje podrijetla imovine nisu umanjile podsvjesni značaj „buržoaske“, građanskopravne koncepcije vlasništva. Možda je bolje da zaključni osvrt na stanje u Hrvatskoj izrekne stranac: „Zamjetno je lošija situacija u Hrvatskoj u kojoj prevladava nespretni model kvazi-prilagodbe europskom pravu koji se provodio fragmentarno ne vodeći računa o cjelini sustava, nisu jasne ni osnove, načela od kojih bi eventualno započela neka nova kodifikacija građanskog prava.“²¹

LITERATURA

1. Agarkov, M. M. i dr. 1948. *Sovjetsko građansko pravo*. Narodna knjiga. Beograd.
2. Benacchio, G. 2013. *Diritto privato della Unione Europea, fonti, modelli, regole, šesto izd.* CEDAM. Padova.
3. Brauneder, W. 2013. The „First“ European Codification on Private Law: The ABGB. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 63: 5-6, 1019-1026.
4. Cserne, P. 2011. *Drafting Civil Codes in Central and Eastern Europe: A Case Study on the Role of Legal Scholarship in Law Making*. http://works.bepress.com/peter_cserne/66/ (pristupljeno 2. lipnja 2016.).
5. Cvejić Jančić, O. 2012. Challenges of the Modern Family – Draft Civil Code of Serbia Relating to Family Law Relations. *The International Survey of Family Law, edition 2012*, 299-313.
6. Čepulo, D. 2001. Vladavina prava i pravna država – europska i hrvatska pravna tradicija i suvremeni izazovi. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 51: 6, 1337-1361.
7. Eisner, B.; Pliverić, M. 1937. *Mišljenja o Predosnovi građanskog zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju*. Pravničko društvo u Zagrebu.
8. Gams, A. 1968. Socijalizacija građanskog prava. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 8: 3-4, 340-355.
9. Gavella, N. 2001. Građanskopravni sadržaji u hrvatskom pravnom sustavu i njihova primjena. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 51: 6, 1225-1274.
10. Gavella, N. i dr. 1994. *Hrvatsko građanskopravno uređenje i kontinentalnoeuropski pravni krug*. Pravni fakultet u Zagrebu. Zagreb.
11. Gliha, I. 1992. Novi nizozemski Građanski zakon. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 42: 3, 325-330.

²¹ Cserne 2011.

12. Haderka, J. F. 2000. A Half_Hearted Family Law Reform of 1998. *The International Survey of Family law 2000 edition*, 119-130.
13. Hamza, G. 2013. *Lo sviluppo e la codificazione del diritto privato e la tradizione giusromanistica in Russia e nell'Unione Sovietica*, <http://www.dirittoestoria.it/11/tradizione/Hamza-Codificazione-diritto-privato-Russia-Unione-sovietica.htm> (pristupljeno 2. lipnja 2016).
14. Klarić, P.; Vedriš, M. 2014. *Građansko pravo*. XIV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Narodne novine. Zagreb.
15. Korunić, P. 1997. Hrvatska državna ideja E. Kvaternika 1861. godine: program o organizaciji hrvatske države. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, vol. 30: 91-154. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
16. Košutić, M. *Osnova Gradjanskog zakona za Nezavisnu državu Hrvatsku*. Pogovor. Bez oznake izdanja, u biblioteci Pravnog fakulteta u Zagrebu sign. II-3329.
17. Králíčková, Z. 2014. New Family Law in the Czech Republic: Back to Traditions and Towards Modern Trends. *The International Survey of Family Law edition 2014*, 71-95.
18. Krešić, M. 2013. Nasljednopravna načela Općeg građanskog zakonika u praksi hrvatsko-slavonskih ostavinskih sudova. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 63: 5-6, 1095-1117.
19. Kullerkupp, K. 2001. Family Law in Estonia. *The International Survey of Family Law, edition 2001*, 95-110.
20. Mickovik, D.; Ristov, A. 2014. Family Law in the New Civil Code of the Republic of Macedonia: Key Issues and Necessary Reforms. *The International Survey of Family Law, edition 2014*, 325-338.
21. Stipković, Z. 1975. O nastavi i nastavnicima građanskog prava na Pravnom fakultetu u Zagrebu. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 25: 1, 67-90.
22. Stojanović, D. 1978. *Građansko pravo. Enciklopedija imovinskog prava i prava udruženog rada*. Službeni list SFRJ. Beograd. 1978. Tom prvi, 535-576.
23. Szeibert, O. 2013. Parental Responsibilities and the Child's Best Interest in the New Hungarian Civil Code. *The International Survey of Family Law, edition 2013*, 143-150.
24. Vebers, J. 1997. Family Law in Latvia: From Establishment of the Independent State of Latvia in 1918. to Restoration of Independence in 1993. *The International Survey of Family Law, edition 1997*, 207-227.
25. Vedriš, M. 1970. Civilni kodeks kao izraz naših društvenih odnosa. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 20: 1, 5-15.
26. Vedriš, M. 1981. Uvodne odredbe zakona o osnovnim vlasničkopравnim odnosima, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 31: 1-2, 5-23.
27. Vékás, L. 2015. O novom mađarskom građanskom zakoniku. *Nova pravna revija* 6: 10, 21-30.
28. Vuković, M. 1950. *Osnovi stvarnog prava*. Nakladni zavod Hrvatske. Zagreb.

Summary

THE EUROPEANIZATION OF CROATIAN PRIVATE LAW – A COMPARISON WITH THE CIVIL LAW CODIFICATIONS OF POST-SOCIALIST COUNTRIES

The paper analyses processes which preceded the adoption of civil legal acts by applying both a historical and comparative method. Attempt is made to corroborate the thesis about the continuity of legal development based on the common core of Roman law as the precursor of national civil law codifications. Indeed, an examination of individual development phases of the legal systems of socialist countries points to a tacit continuity of the idea of civil law codifications. However, while post-socialist countries are reinstating the tradition of civil legal acts, the Republic of Croatia does not seem to follow that trend.

Key words: *civil law codification; post-socialist countries; the Republic of Croatia.*